

bildu nahiz. Baina erabilera herrikoiak —porteñoa, jergak...— ahaztu gabe. *Rayuela*-ko ikasleen jerga, pedanteria libreskoa, hitz-jokoak, *Cronopios*-etako intelektualismoa, *El perseguidor*-eko xehetasun itogarria, *Bestiario*-ko freskotasun neurtua...

Aipagarritzat jo dugun bigarren alderdia, Cortázar-ek gizonaren limite-egoerak erabiltzeko agertzen duen maisutasuna zenez, esan dezagun Kafka-ri zor diola maila haundi batean Cortázar-ek arnasa. Baina pragarrak maila kolektibo bat lortzen zuen bere pertsonaiei simbolikotasuna eskainiz. Cortázar-ek ez; argentinarrak maila indibiduala eskaini nahi die bere pertsonaiei, honela Kafka-renak baino patetikoagoak, identifikagarriagoak gertatzen zaizkigularik, gertuagokoak honen pertsonaiaik. *Autopista del sur* ipuin zorrotz, zauritsuan pertsonak/autoak identifikazioaren bidez lortzen duen patetikotasuna dugu adierazpiderik garbienetakoa. Baina ez da kasu bakarra, Cortázar-en ipuinetan egoera hauek etengabe bait daude presente.

Hiru laudorio-gaietarik azkena, ipuingintzari eman nahi izan dion autonomia da eta, honetan, ez dugu ezagutzen Guy de Maupassant-en garaitatik ipuinari gorputz autonomia, jenero propioaren enborra nagusiago eskaini dionik. Eta jenero bereziak erritmoan, hizkeran, kontakizunen halako arnasa etereoan biltzen ditu berezitasunak. Nobelak ez bezalako erritmo etengabe, juxtua (100 metrotako korrikaldiaren eta maratoiaren artean dagoen tartea bezalatsu), hizkera zehatza, makulurik eta abaloriorik gabea, kontakizunetako limite-egoera indefinitu bezain beldurgarriek sortarazten diguten zirrara...

Luza genezake errosarioa misterio gehiagotan: hala nola, bat Cortázar-ek itzulpenari eskaini zion ardura, eta euskaldunontzat ere baliagarria litzatekeena: «hay por lo menos dos clases de lenguas muertas y la que manejan esos escritores [itzultzaila-mota zenbaitez ari zaigu] pertenece a la peor»; beste bat, humorearen papera Cortázar-en obran; beste bat... eta honela aipatuko genituzke intelektualismoa, anbiguitatea, errealitatearen eta irrealitatearen arteko muga difuminatu, lainotsua. Baina gure gaurko errosarioak inor lotara gonbida ez dezan, hona puntu finala. ■ *Anjel Lertxundi*.

Noiz arte iraungo dugu euskararen burrukan?

Benetan mingarria dela «euskaltzale sutsu» batzuk idatzita-koak irakurtzea! Iazko tako-egutegi batetan, Bilboko *Euskera*-

zaleak deritzon taldeak argitaratuan, orritxo bat irakurtzean topatu nuena, adibidez. Zeri buruzkoa zen? Iruditu bide zaizue: euskara batuaren kontrakoa. Beti berdin: atzerakoï ohiturazale hutsek berrikuntza nahi dute zapaldu. Zera diote euskara batuaz: «gorrotozko giro makurrean asmatutako izketa mordolloa» eta «eusko reboluzio marxistaren sinbolo plastikoa». Ohi-turazaleak, bai, baina non utzi dute hain goretsei ohi duten gizabidea? Ez ote dakite besteen uste, eritzi eta mintzabideak errespetatu egin behar dituztela? Isil daitezela eta bakean utz gaitzabela, mesedez! Bizkaiera hutsa erabili nahi badute, nahi dutena egin dezatela, ez diet ezertxo ere esango; baina gauza berbera eskatzen diet: ez dezatela kalumnia nik maite dudan eta darabil-dana. Errespetat dezagun elkar faborez! Gainera, badirudi marxismoa ere arbuaiatu nahi dutela; bada, ideologia eta filosofia guztiak behar ditugu errespetatu, nahiz eta guk onartu ez.

Bestalde zera dioskute: «Bizkai'ko Euskera Bizkaiera bakar-bakarrrik da. Beste izkerak ez dira gureak». Zelango egozentris-moa! XXI. mendearen ateetan gaudelarik, oraindik probintzial-keriokin? Ez ote gara gizartearen irekitasuna bilatzen ari? Badirudi gure Jaurerri maitea «*ghetto*» bihurtu nahi dutela, oraindino Aranaren «*Bizkaya por su independencia*» liburuarekin dabilzala. Bizkaitarrak, Uribe eta Zornotza merinaldekoak ziren ezagutzen ditudan neure euskaldun arbasoak; bizkaieraz mintzatzen dira ene ama eta amona; baina nik, deustuarra naizelarik, euskara batua nahiago izan dut, Euskal Herria berritu, moderno, gaurkotu eta batua izan dadin egokiago deritzodalako. Bizkaiera ere ondo ezagutzen dut, kultura bezala, eta aintzat hartzen, baina garrantzitsuagotzat jotzen dut hizkuntz batasuna.

Zera gaineratzen digute azkenean: «auxe besterik ez da Euskeraren egiazko batasuna: Bizkaitarrak Bizkaiera ondo ezagutzea eta Gipuzkera errez ulertzea. Ta, era berean, Giputzek Gipuzkera ondo ezagutzea eta Bizkaiera errez ulertzea... Bizkaiera eta Gipuzkera diralako ia euskaldun danak, eundik larogeita amairuk (%93'k) itzegiten dabe bizkaieraz edo gipuzkeraz». Bai ongi dagoela! Euskalki «pobreak» baztertu eta ahantzi. Nolako berekoikeria! Noski, Iparraldeko «h» gutxietsia sar ez dakion penintsulako euskarari. Eta euskal literaturaren oinarriak ahan-tziz batera: badakigu ez direla ez bizkaierazkoak, ez gipuzke-razkoak; nafarreraz egin ziren euskal idazkirik zaharrenak («dugu» ageri da Donemiliagako monasterioan, Errioxan, nafar monjeren batek idatzia), zuberoraz Ertaroko kantarik handiena (*Bereterretxen kantoria*), behenafarreraz lehen euskal liburu-a, dazagugun lehen euskal idazleak egina (*Linguae Vasconum Primitiae*, Bernat Etxepare Eiheralarreko apez erretoreak idatzia), eta lapurteraz Itun Berriaren lehen euskal itzulpena (Johannes Leizarraga beskoiztarra) eta euskal literaturaren lehen lo-

raldia (Sarako eskola: Axular, Etxeberri Ziburukoa, Haranburu, etab.).

Funtsik gabeko huskeria kaltegarriok irakurrita, zera datorkit burura: Ez dakit inoiz garaituko den batasuna euskarari; eta, horrela, noiz izango gara bat euskaldunok? Ulerkortasuna nahi dugu euskarari dagokionez, eta, era berean, bakean eta odolik gabeko giro lagunkoi batean bizi gaitzela. Hizkuntzan hasten baldin bagara banatzen eta elkar zirikatzen, zelan helduko gara batasun orokorrera? Bil bitez lehenbailehen Pedro Agerre Azpilikueta urdazubiar jakitun laudagarriaren euskararen babespean euskerea, euskera, eskuara, eskara, uskara eta üskara! ■

Luis Alberto Antón Gorbea

Gregor Mendel (1822-1884): Genetikaren jaiotza

Guraso eta kumeen arteko antzekotasuna azaltzen diharduen zientzia, Genetika, Gregor Mendel-ekin hasi zen, noren heriotzaren mendeurrena aurtan betetzen bait da. Gaur egun, Genetika bai atzerantz (esate baterako, odol-taldeak aztertuz, gizon primitiboen sakabanakuntza argitu du nolabait) eta bai aurrerantz ere (mikroorganismoen Genetikak substantzia biokimikoen sintesi eta ingeniarietza genetikorantz gramatza) projektatzen da, baina, oso hasiera motela izan zuen.

Mendel, nekazari-familia bateko semea, agustindarretan sartu zen eta apaiztu. Ondoren, Vienna-ko Unibertsitatean ikasi zuen 1851-1854 tartean, doktoratu egin zelarik. Harrez gero, Brno-ko (Txekoslovakia) monastegian bizi izan zen.

Botanika-zaletasun gotorra zuenez, 1857tik aurrera, eta 8 urtez, ilarrak hazten ihardun zuen komentuko baratzen. Kolozazio eta altuera desberdinetako ilar-landareak aukeratu, polez tatu eta landatu zituen, halako eraz non, heredatutako karaktereak jatorri ezagunekoak bait ziren. Horrez gainera, belau-nik belau-n agerturiko emaitza estatistikoak anotatu zituen oso arreta handiaz.

Lan experimental honen ondorioz, «Mendel-en hiru legeak» izenez ezagutuak lortu zituen, zeintzuk modu honetara adieraz